

био је да објасни креативност у језику, односно способност говорника да на бази синтаксичких правила и лексичких јединица генерише неограничени скуп реченица, а да свака од њих може бити интерпретирана у семантичком и прагматичком систему. Неопходном за функционисање језика сматра се хијерархијска структура синтаксе која настаје операцијом спајања синтаксичких објеката. На питање како је настао језик још увек не постоји адекватан одговор, а на питање зашто је језик настао дат је одговор Чомског, који сматра да је језик настао првенствено као инструмент мишљења.

Књига о еволуцији језика представља збир различитих аспеката и погледа у изучавању настанка и развоја језика, те може послужити као вредан извор за даља лингвистичка изучавања. Такође, у њој су сумирана размишљања аутора која могу бити интересантна свима онима које занимају питања теорије еволуције, као и повезаност двеју наука – лингвистике и биологије.

Јована Иваниш

SVENKA SAVIĆ: IZMEĐU BALETSKE I JEZIČKE IGRE, NOVI SAD, ŽENSKЕ STUDIJE I ISTRAŽIVANJA: FUTURA PUBLIKACIJE 2020, 320 STR.

Knjiga, koja je posvećena profesorki-emeritus Svenki Savić, kako je navedeno u *Uvodnoj reči* ove knjige, „priređena povodom 80 godina života i 60 godina rada“. Knjigu je uredila prof. dr Ivana Antičić. Recenzenti su Vesna Krčmar i Uglješa Belić. Knjiga se sastoji od Uvodne reči i sedam priloga: *Psiholingvistika Svenke Savić, Feministička lingvistika, Na krilima feminizma i ekumenizma; Svenka Savić: Hajde da počnemo dijalog i/ili kako se ostvaruju dodiri nespojivog; Svenka Savić u medijima, Svenka Savić (rođ. Vasilijev): Lična i profesionalna biografija - hronološki sled događaja; Bibliografija radova dr Svenke Savić, profesorke emerite (1963–2020)*.

Profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu dr Ivana Antičić autor je priloga pod nazivom *Psiholingvistika Svenke Savić*, iz kojeg bismo istakli sledeće odeljke:

U odeljku *I Faza: monodisciplinarna orijentacija* koji se sastoji iz dva dela: *I.1 Lingvistika* i *I.2 Sintaksička stilistika* autorka je dala detaljnu analizu monodisciplinarnog stvaralaštva Svenke Savić i istakla da „prva, početnička faza rada profesorke Savić u potpunosti je bila odraz škole u kojoj je učila lingvistiku – teorijski, pojmovno-terminološki, metodološki, analitički. U narednim fazama rada od svega toga će se postepeno sve više udaljavati, naglašavajući čak, poslednjih godina, u više navrata, da je otklonom od te, strukturalistički zasnovane škole napustila „tradicionalnu“ lingvistiku i usmerila se ka „modernim“ teorijskim strujanjima. Ali šta je iz te škole ipak ponela profesorka Savić? Nesumnjivo entuzijazam, radost i vedrinu u traganju za novim i svest o važnosti

održavanja stalnog kontakta s literaturom i strujanjima u relevantnim lingvističkim centrima u svetu. Ono što je takođe neosporno jeste monodisciplinarna, lingvistička orijentacija ove prve faze njenog rada“. Ne bih htela da prepričavam sadržaj ovog odeljka jer želim da ostavim pravo na uživanje čitaocima.

Odeljak *II Faza: interdisciplinarna orijentacija* sastoji se od dva dela: *Psiholingvistika i Diskurs analize*. Psiholingvistika Svenke Savić se niže hronološki, upravo tako kako je to radila, kako se ovom oblašću i bavila junakinja ove knjige. Ivana Antonić daje pregled naučnog napretka Svenke Savić kao psiholingvistkinje.

Osim toga, kroz ceo prilog Ivana Antonić je predstavila razvoj psiholingvistike kao nauke, počevši od šezdesetih godina 20. veka (Čarl Osgud, Žan Piaže, Lav Vygotski, A.A. Leontjev i dr.) i prikazala razvoj psiholingvistike u Jugoslaviji. U stvari, prilog na izvestan način predstavlja kratak opis istorije lingvistike od početka 20. veka s kratkom analizom radova vodećih lingvista toga vremena, ponekad s kritičkim osvrtom. Na primeru doktorske disertacije Svenke Savić *Razvoj govora kod blizanaca i neblizanaca*, počevši od teoretskog modela Dana Slobina, opisa korpusa istraživanja i značajnih zaključaka ovog rada autorka svaki put daje svoje pozitivne komentare: „Iznenadujuće visoka zastupljenost...“; „Precizni i uporedivi statistički podaci, dosledna egzemplifikacija, deskriptivni komentari i teorijske interpretacije rezultati su empirijskog istraživanja kojim su u mnogim detaljima dopunjena dotadašnja znanja o usvajanju jezika i govora kod dece, a posebno kod blizanaca, u najranijem uzrastu, i kojim su, što je bilo od posebnog značaja za razvojnu psiholingvistiku, reinterpretirani raniji nalazi o autonomnom govoru blizanaca, a na osnovu toga i raniji zaključci o zaostajanju blizanaca u tom procesu u poređenju sa decom koja se razvijaju van blizanačkog para.“ Dakle, Ivana Antonić nudi čitaocima ne samo bibliografiju iz oblasti psiholingvistike, već i kratak priručnik iz te naučne oblasti (psiholingvistike).

U odeljku *Analiza diskursa* Ivana Antonić rezimira: „Pored dotadašnjeg predmeta *Uvod u lingvistiku* (za studente ruskog jezika i književnosti na osnovnim studijama) i predmeta *Psiholingvistika*, koji je od 1987. držala na postdiplomskim studijama na Institutu za južnoslovenske jezike, profesorka Savić koncipira program i za nastavni predmet *Analiza diskursa* na četvrtoj godini osnovnih studija studijskog programa Srpski jezik i književnost. Godine 1993. objavljuje i udžbenik namenjen studentima - *Diskurs analiza*“. U tome vidim značajni doprinos Svenke Savić u razvoju kognitivne lingvistike na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu.

U drugom prilogu pod naslovom *Feministička lingvistika*, koji je napisala prof. dr Bašaragin, osim stručnog plodonosnog delovanja Svenke Savić u ovoj oblasti, prikazane su i pojedinosti iz Svenkinog života - i lepota življenja Svenke Savić, ali i zla kob nadarenih ljudi čiji je talenat ponekad teško prihvatljiv. Ovaj prilog će voleti ne samo lingvisti koji se bave upotrebom jezika u realnom kontekstu, već i široka čitalačka publika, koju zanimaju knjige poput ove koja osvetljava Svenku Savić sa novih, bitno drugačijih aspekata. Ona sama je u jednom od intervjuja izjavila: „Ja sam moje lično ime! Imam

lično ime koje niko nema (i zato sa njim imam stalno problema). Imam profesionalnu titulu (emeritus), za koju mnogi ne znaju značenje (u autobusu me najčešće imenuju s *baba*); radim u polju kojim niko drugi ne ide – ujedinjujem igru kao jezik s jezikom kao igrom – široko mi polje! Istovremeno sam kao i sve druge: imam dve ćerke, imam troje unučadi (koji smatraju da je baka nepoderiva roba). Prijateljstvo je presudno u mom životu i zato gradim mnoge mreže. Ne podnosim neiskrenost, nepoverenje, naročito ako je u pitanju neki viši cilj, neka ideja za koju se borimo, tu sam nemilosrdna. Humor je presudan za svaku akciju.” Ali u toj izjavi nema prave Svenke Savić - sjajne profesorke, dobronamerne, nesebične i stručne mentorke čitavog niza magistranata i doktoranata, lingvistkinje, psiholingvistkinje. I, još nešto počemu je mnogi znaju - feministkinje. Posebna je zasluga Svenke Savić u razvoju romologije, no to je već posebna priča.

Autorka priloga *Feministička lingvistika* prof. dr Margareta Bašaragin naglašava da korpus njene analize čine četire Svenkina posebna izdanja, dvadeset osam priloga u serijskim publikacijama, monografijama i zbornicima radova, koji predstavljaju Svenkinu „novu interdisciplinarnu oblast pomerajući fokus od teorijskog strukturalističkog pristupa kojem je učena na osnovnim i magistarskim studijama ka odnosu jezika i mišljenja – psiholingvistika i kognitivna lingvistika, da bi se zadržala na odnosu jezika i njegove upotrebe u realnom kontekstu, tačnije u različitim kontekstima među sagovornicima sa neravnopravnom preraspodelom moći – analiza diskursa i posebno kritička analiza diskursa. Od tada pa do danas upotreba jezika u različitim kontekstima jeste njena osnovna preokupacija, pa tako i u domenu pola/roda“. U zaključku Margareta Bašaragin s punim pravom naziva Svenku Savić inovatorkom, koja je uvela različite aspekte feminističke lingvistike ne samo u Srbiji, nego i u Regionu.

Ova dva anlizovana priloga (prof. dr Ivane Antić i prof. dr Margarete Bašaragin) predstavljaju profesionalno istraživanje monodisciplinarnog i interdisciplinarnog područja naučnog delovanja Svenke Savić od ranih radova do danas.

Privlačan je u ovoj knjizi i treći prilog koji je napisala profesorka Rodnih studija dr Ziljka Spahić Šiljak pod nazivom *Na krilima feminizma i ekumenizma*. Posle strogog naučnog stila prva dva priloga, nailazimo na topao, senzibilan ton pripovednog stila, gde se sukcesivno smenjuju blokovi pripovedanja čas u prvom, čas trećem gramatičkom licu u priči o Svenki Savić: „Srela sam je (Svenku Savić) na jednom međureligijskom skupu“<...>. Svenka Savić, žena koja u svom mikrokosmosu sažima energiju svemira na takav način da nikoga ne ostavlja ravnodušnim. <...> Savić spaja umjetnost i akademski rad, lingvistiku i interkulturalnost, feminizam i ekumenizam. Za nju naprosto ne postoji prepreka, jer ona u svemu vidi mogućnost da se nešto uradi, unaprijedi, obogati i nadasve da se različiti glasovi i perspektive uključe u promicanje rodne ravnopravnosti i dijaloškog propitivanja naše stvarnosti. Kao istraživačica jezika ona interdisciplinarno objedinjuje teme kojima jezik može biti zajednička osnova, a njegova znakovnost realizacija u rodu, feminizmu, igri (baletu), religiji“. U ovom prilogu je analiziran doprinos Svenke Savić u feminističkoj teologiji, ekumenizmu i međureligijskom dijalogu

na temelju njenih najvažnijih objavljenih knjiga i radova. Svenka je objavila tri knjige iz ovih oblasti, preko dvadeset radova, više od stotinu radio-emisija i veliki broj gostovanja na univerzitetima i neformalnim programima širom Balkana. U *Zaključku* autorka ovog priloga ističe da posvećenost propogandi međureligijskog dijaloga i razumevanja i ekumenizma iz rodne i feminističke perspektive izaziva duboko poštovanje.

Četvrti prilog pod nazivom *Svenka Savić: hajde da počnemo dijalog i/ili kako se ostvaruju dodiri nespojivog* napisala je profesorka na Fakultetu umetnosti Univerziteta u Prištini dr Vera Obradović Ljubinković koja nastavlja u pripovedačkom tonu priču o Svenki Savić. dajući bibliografske podatke naše junakinje: baletske umetnice, hroničarke i kritičarke. „Način povezivanja baleta i jezika je specifičan u njenim tekstovima“ – kako je navela autorka četvrtog priloga i nastavlja – „retki su primeri povezivanja jezika i igre uopšte, mada su oba u osnovi jednog istog urođenog simboličnog sistema žena i muškaraca“. Interesantno je da Svenka Savić umetničku igru posmatra interdisciplinarno iz fokusa naučnice i umetnice, pokušavajući spojiti ponekad nespojivo, na primer, jezička pitanja u baletu (govori o korišćenju baletske terminologije i rodno osetljivog jezika, posebno u baletskim kritikama, i odgovara na pitanje kako nastaju novi pokreti u baletu).

U petom prilogu pod nazivom *Svenka Savić u medijama* Miloš Pankov daje pregled napisa o Svenki Savić u štampi, naglašavajući da ima impozantan broj intervjua (34), izveštaja (28), i prikaza njenih knjiga i radova (22), u vezi sa onim što su njena profesionalna dostignuća u domenu nauke o jeziku, igre i plesa.

Šesti prilog pod nazivom *Svenka Savić (rođ. Vasiljev): Lična i profesionalna biografija – hronološki sled događaja* beleži najznačajnije događaje iz profesionalne i privatne sfere njenog života. Lične fotografije iz privatne arhive ukrašavaju ovu knjigu i služe kao ilustracija pojedinih trenutaka u životu i radu Svenke Savić.

Sedmi i ujedno posledni prilog *Bibliografija radova dr Svenke Savić, profesorke emerite (1963–2020)* napisala je magistar Nataša Belić, upravnica Biblioteke Filozofskog fakulteta UNS, višegodišnja saradnica Svenke Savić. Nataša Belić je rasporedila bibliografiju Svenki Savić prema vrstama i još jednom potvrdila njeno izuzetno bogatstvo. U hronološkom rasporedu naučnih radova Svenke Savić pažljivom i stručnom čitaocu neće promaći činjenica da se u naučnom radu Svenke Savić iz godine u godinu otvaranju novi tematski blokovi koji se logički nadovazuju na prethodne što na posredan način svedoči o raznolikosti i bogatstvu naučnog, stručnog i naučno-popularnog rada profesorke Svenke Savić. Bibliografija je urađena prema Međunarodnim bibliografskim standardima za opis monografskih publikacija (ISBD-M) i analitičku obradu priloga iz periodike, zbornika i posebnih izdanja, te može da posluži studentima, postdiplomcima i doktorantima kao obrazac za pravljenje bibliografije.

Da zaključimo: tajna lepote ove knjige je u spoju nespojivog, gde nemoguće postaje moguće, a to moguće je na ivici mašte. Ona svedoči o čitavoj lepezi najraznovrsnijih naučnih istaživanja, sa posebnim osvrtom na istorijat moderne lingvistike misli

određenog perioda u kojem je i pregršt originalnih i vrednih misli koje je plasirala tokom svog trnovitog naučnog i životnog puta prof. dr Svenke Savić. A sve to putem igre – i baletske, i jezičke. Prilika je da parafraziramo jednu Andrićevu ideju o igri u umetnosti bilo koje vrste, a koja se mutatis mutandis odnosi i na nauku. Umetnost je igra, i ukoliko je više liči na igru, utoliko je umetnički vrednija.

Profesionalno, stručno realizovana knjiga o profesorki-emeritusu Svenki Savić napokon je ugledala svetlost dana. Ona predstavlja kolektivnu monografiju o Svenki Savić u kojoj nema slučajnih autora priloga. Svi su na neki način bili saradnici Svenke Savić u njenoj razgranatoj komunikativno-poslovnoj mreže: Ivana Antičić, Margareta Bašaragin, Ziljka Spahić Šiljak, Vera Obradović Ljubinković, Miloš Pankov, Nataša Belić, kao i i renomirani recenzenti Vesna Krčmar i Uglješa Belić.

U nadi da će i ovaj svojevrsni prikaz prikaza bar unekoliko doprineti da se umnoži budući potencijalni čitalac: postdiplomac, doktorant, pa i onaj kojem je srcu prirasla i baletska igra, kao i svaka druga umetnost, pa i jezička. Jer *Ars una – species mille*, - završavamo porukom. Pa neka i ova izvanredna knjiga dospe u mnoge stručne ruke kao što su i podvrste umenosti mnoge, pa - i baletska i jezička.

Larisa Čović